Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite: HE 14/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi mielenterveyslain ja hallinto-oikeuslain 7 §:n muuttamisesta, lausuntopyyntö; kirjallinen asiantuntijalausunto

ALUEHALLINTOVIRASTOJEN YHTEINEN LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto ja Lapin aluehallintovirasto ovat laatineet asiasta yhteisen lausunnon.

Aluehallintovirastot katsovat tarpeelliseksi ehdotetun sääntelyn, joka parantaisi tahdosta riippumattomassa hoidossa olevien potilaiden oikeusturvaa ja laajentaisi potilaiden oikeussuojakeinoja. On myös tärkeää sovittaa viimeinkin kansallinen sääntely yhteen kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

Aluehallintovirastot toteavat, että esityksessä ei oteta kantaa siihen, tuleeko lääkärin päätös tahdonvastaisesti annettavan säännöllisen lääkehoidon tarpeen välttämättömyydestä perustua lääkärin henkilökohtaisesti potilaalle suorittamaan tutkimukseen vai voiko lääkäri luotettavasti varmistua lääkehoidon tarpeesta potilasasiakirjojen tai muiden tietojen perusteella. Mielenterveyslain 22 e §:ssä säädetään, että lääkärin tekemän päätöksen potilaan sitomisesta ja eristämisestä tulee perustua lääkärin itse potilaalle suorittamaan tutkimukseen. Sen sijaan mielenterveyslain 22 b §:n muotoilu ei edellytä, että lääkärin tekemä päätös hoitaa potilaan psyykkistä sairautta vastoin hänen tahtoaan perustuisi lääkärin henkilökohtaisesti potilaalle suorittamaan tutkimukseen. Ottaen huomioon käsillä olevan päätöksen luonne ja kesto, aluehallintovirastot näkevät tarpeelliseksi säädösten täsmentämisen tältä osin.

Aluehallintovirastot katsovat, että velvoite hallintopäätöksen antamiseen tulisi kohdentaa nimenomaan tilanteisiin, joissa potilas vastustaa lääkehoidon antamista tai kun potilaan tahdosta ei saada selvyyttä. Esityksessä todetaan, että hallintopäätös olisi annettava myös muutoin potilaan pyynnöstä. Esityksessä todetaan, että vaikka potilas suostuisi psyykkisen sairautensa lääkehoitoon, olisi hänellä halutessaan oikeus saada

asiasta hallintopäätös. Aluehallintovirastot katsovat, että esityksen perusteella jää epäselväksi, miksi potilaan kanssa yhteisymmärryksessä toteutettavasta pyykkisen sairauden lääkehoidosta tulisi antaa hallintopäätös potilaan sitä pyytäessä, ja että tämä laajentaa hallintopäätöksen antamista alueelle, joka ei ole esityksen tavoitteiden mukainen.

Aluehallintovirastot toteavat, että esityksessä ei oteta kantaa siihen, miten tahdonvastaisesti annettavan säännöllisen lääkehoidon ja päätöksen voimassaolon välttämättömyyttä arvioidaan päätöksen tekemisen jälkeen. Asiassa tulee huomioitavaksi, että esityksen mukaan päätös tahdonvastaisesta säännöllisestä lääkityksestä voi olla voimassa jopa useita kuukausia. Varsinkin injektiolääkityksen kohdalla on riskinä, että potilaan oikeusturva voi heikentyä, mikäli lääkärin tekemä arvio tahdonvastaisesti annettavan lääkityksen välttämättömyydestä tapahtuu nykytilanteeseen verrattuna aiempaa harvemmin voimassa olevan päätöksen takia.

Aluehallintovirastot toteavat, että lääkehoito on mahdollista toteuttaa potilaan tahdosta riippumatta vain, jos se on hänen henkeään tai terveyttään uhkaavan vaaran torjumiseksi välttämätöntä. Potilaan tilan tai tahdosta riippumattoman lääkehoidon lakisääteisten edellytysten muuttuessa tulee uudelleen harkittavaksi, täyttyvätkö tahdosta riippumattoman lääkehoidon lakisääteiset edellytykset, ja onko asiassa annettava hallintopäätös. Aluehallintovirastot toteavat, että säädöksessä jää epäselväksi, jatketaanko hallintopäätöksen voimassaoloa niin kauan kuin tahdosta riippumaton hoitopäätös on voimassa siinäkin tapauksessa, että potilas hyväksyisi lääkehoidon, joka täyttää tahdosta riippumattoman lääkehoidon lakisääteiset edellytykset. Aluehallintovirastot ehdottavat säädöksen täsmentämistä tältä osin.

Aluehallintohallintovirastot pitävät asianmukaisena, että lääkevalmistetta, annostusta ja antotapaa voidaan muuttaa annetun hallintopäätöksen pysyessä edelleen voimassa, jos potilaan tila ja asianmukainen hoito sitä edellyttävät ja jos päätöksen perusteissa ei tapahdu muutosta.

Aluehallintovirastot korostavat, että lääkärityövoiman saatavuudessa on jo nyt valtakunnallisesti merkittäviä haasteita psykiatrian eri erikoisaloilla. Esitetyt muutokset lisäävät virkavastuulla hoidettavia lääkärin työtehtäviä tahdosta riippumatonta hoitoa toteuttavissa psykiatrian osastoyksiköissä, jolloin ne voivat heikentää lääkäriresurssien riittävyyttä entisestään. Mikäli lääkäriresurssien riittävyydessä on puutteita, voivat lääkärien lisääntyneet työtehtävät heijastua hoidon laatuun ja saatavuuteen niitä heikentävästi. Lääkäriresurssiin liittyvät ongelmat sekä hallinnollisen taakan lisääntyminen voivat entisestään lisätä yksityisen sektorin vetovoimaa, mikä vähentää virkavastuulla työskentelevien lääkäreiden määrää. Epäselväksi jää myös se, miten paljon ehdotettu sääntely lisää lääkäriresurssien tarvetta

hallintotuomioistuimissa. Selvää on, että lääkärien hallinnollinen työ tulee lisääntymään, sillä kynnys hallintopäätöksen antamiselle tulisi olla matala. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan hallintopäätöksen laatimiseen ja hallinnolliseen työhön tulee tosiasiallisesti menemään esityksessä arvioitua enemmän työaikaa.

Aluehallintovirastot näkevät tarpeelliseksi säädösten ja resurssitarpeiden täsmentämisen edellä kuvatulla tavalla. Aluehallintovirastot toteavat, että lakimuutoksen voimaantulon ajankohdan valinnassa tulisi huomioida esityksen myötä aiheutuvat muutostarpeet potilastietojärjestelmissä ja näiden muutosten läpiviemiseen tarvittava aika, koska järjestelmien toimimattomuus voi edelleen lisätä päätösten tekemiseen kuluvaa lääkärin ja muun henkilökunnan työaikaa.

Näemme yhteenvetona, että kyseessä oleva lakimuutos on tärkeä askel kohti potilaiden oikeuksien vahvistamista ja oikeussuojakeinojen laajentamista tahdosta riippumattoman hoidon tilanteissa. Lainsäädäntömuutosten seuranta on tarpeen, jotta mahdolliset ongelmat voidaan havaita ajoissa ja ryhtyä niiden pohjalta tarvittaviin korjaaviin toimenpiteisiin.

Tämä lausunto on valmisteltu aluehallintovirastojen yhteistyönä. Lausunto on allekirjoitettu viimeiseltä sivulta ilmenevällä tavalla.

Johtaja Mari Metsävainio

Lakimies Katja Mäkeläinen

Jakelu Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Itä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 2, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.ita@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja ISAVI/9056/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/9056/2023 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Mäkeläinen Katja E 06.10.2023 09:12

Ratkaisija Metsävainio Mari 06.10.2023 09:18